

1. Üretim için gerekli materyalleri içeren ve görünürde artış göstermeyen binalarla üretimde kullanılan makine ve teçhizatlardan oluşan sâbit sermaye. 2. Mal üretiminde ve kâr elde etmede kullanılan aynı ya da nakdî sermaye anlamına gelen tedavüldeki sermaye. Bundan başka fizikî / teknik sermaye, döner sermaye, hukukî sermaye, beşerî sermaye gibi birçok sınıflandırma yapılmıştır (Unay, s. 13).

Fıkıh eserlerinin akid şirketleriyle ilgili bölümünde sermaye anlamında olmak üzere re'sülmâl kavramı geniş bir kullanıma sahiptir. Akid şirketleri iki veya daha çok kişinin bir sözleşme çerçevesinde ortaklaşa iş yapmasını sağlayan ortaklık türleridir. Bu amaçla taraflar mal (emvâl), iş gücü (a'mâl) ya da kredi ve itibar (vücûh) ortaklığı türünde şirketler kurabilir. Emvâl şirketinde tarafların koyduğu re'sülmâl nakit ve / veya ticarî emtia türünden mallar iken a'mâl şirketinde ortakların emek ve meslekî becerileri, vücûh şirketinde ise piyasadaki kredileridir. Bu şirketlerin her biri sermeye, kâr zarar paylaşımı ve ortakların birbiriyle sadece vekâlet veya hem vekâlet hem kefâlet ilişkisi içinde olmasına göre mufâvada ve inân türlerine ayrılır. Mufâvada ortaklığı emvâl türünden ise re'sülmâlin altın, gümüş veya nakit para olması gerekir; ticaret malları re'sülmâl yapılamaz. Ortakların farklı katkılarıyla oluşan mudârebe şirketinde taraflardan biri sadece re'sülmâlî, diğeri emeğiyle ortaklığa katılır; zarar sermaye sahibi tarafından karşılanır; işletmecisi ortak sermaye sahibinin vekili durumunda olup emeğine karşılık ayrıca bir bedel talep edemez.

Re'sülmâl kavramının kullanıldığı diğer fikhî konuların başlıcaları şunlardır: 1. Karz akdi. İhtiyaç sahiplerine yardımda bulunmanın yollarından biri olan ve dinen teşvik edilen faizsiz borç para verme durumunda ödünç alan kimse sadece borç aldığı miktarı (ana parayı) ödemekle yükümlüdür. 2. Güvene dayalı satım. Satım parasının (semen) satıcının maliyet konusundaki beyanına göre belirlenmesi durumunda güvene dayalı satım türlerinden söz edilir; bunlar da fiyat satıcının aldığı bedelden düşükse vadfa, yüksekse murâbaha, aldığı bedele eşitse tevlîye diye anılır. Satıcı, fıkıh terminolojisinde "malı alırken borçlandığı şey" anlamında kullanılan re'sülmâl (alış fiyatına) neleri dahil ettiğini müşteriye açıklamışsa bunların tamamını sermayeye ekleyebilir. Fakat satıcının, "Bana maliyeti şudur" veya "bana mal olduğu fiyata" şeklinde genel bir ifade kullanması sık rastlanan bir durum olduğundan fıkıh

doktrinleri nelerin fiyata veya maliyete dahil sayılıp sayılmayacağı hususunda ölçüler geliştirmişler ve çözümler üretmişlerdir (bk. MURÂBAHA). 3. Selem akdi. Üreticinin sermaye temin edebilmesini kolaylaştıran ve paranın peşin, malın vadeli olarak teslimi esasına dayanan selem / selef akdinde satıcıya ödenen satış bedeli re'sülmâl diye isimlendirilir. Selem akdinin kurulmasıyla satıcı re'sülmâl (semane) hemen, müşteri ise mala belirlenen vade dolduğunda sahip olur. Selem akdinde re'sülmâlin cinsi, niteliği, miktarı belli olmalı ve fakihlerin çoğunluğuna göre semen akid meclisinde teslim edilmelidir. Mâlikîler'e göre selemde ana paranın geciktirilmesi câizdir. 4. Sarf akdi. Para olarak kullanılan altın, gümüş gibi değerli madenlerin ya da kâğıt paraların kendi cinsinden veya ayrı cinsten bir parayla peşin olarak değiştirilmesi işlemi olan sarfta bedellerden birinin peşin ödenmemesi halinde akid karşı dönüşür ve akid anında teslim edilen kısım bedel değil re'sülmâl olacağından vade (nesfe) faizi meydana gelir.

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-'Arab, "mvl", "res" md.leri; *Tâcü'l-'arûs*, "mvl", "res" md.leri; Bâcî, *el-Müntekâ*, Beyrut 1403/1983, IV, 300; Serahsî, *el-Mebsûr*, XI, 151, 152, 173, 176, 177; XIII, 86; Kâsânî, *Bedâ'i*, VI, 56, 57, 58, 60, 61; VII, 394-396; Abdullah b. Mahmûd el-Mevsîlî, *el-İhtiyâr li-ta'tîli'l-Muhtâr*, İstanbul 1987, II, 34, 36; Şirbînî, *Mugni'l-muhtâc*, II, 102, 213; İbn Âbidîn, *Reddü'l-muhtâr* (Kahire), IV, 501; Elmalılı, *Hak Dini*, II, 953; Bilmen, *Kamus*, VI, 92, 117; Ahmet Debbağoglu, *İslâm İktisadına Giriş*, İstanbul 1979, s. 280; R. Savatier, *Hukukî ve Ekonomik Açılardan Borçlar Teorisi* (trc. Turgut Önen – Tamer İnal), Ankara 1980, s. 103; Sa'dî Ebû Ceyb, *el-Kâmusü'l-fıkhi*, Dimaşk 1988, s. 239; M. Revvâs Kal'acî-Hâmid Sâdık Kuneibî, *Mu'cemü'l-ugatî'l-fukahâ*, Beyrut 1988, s. 217; Nezihi Hammâd, *İktisâdî Fıkıh Terimleri* (trc. Recep Ulusoy), İstanbul 1996, s. 128; Cafer Unay, *Genel İktisat*, Bursa 2000, s. 12, 13; S. M. Imamuddin, "Bayt al-Mal and Banks in the Medieval Muslim World", *IC*, XXXIV/1 (1960), s. 26; Servet Bayındır, "Sermaye ve Tarihsel Süreçte Mali Aracı Kurumların Sermayeye Yaklaşım Tarzı", *İÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 4, İstanbul 2002, s. 174-178; "Re'sü'l-mâl", *Mv.F*, XXII, 6; İsmail Özsoy, "Faiz", *DİA*, XII, 110; Hamdî Abdülazîm, "Re'sü'l-mâl", *el-Mevsû'atü'l-İslâmiyye-tü'l-'âmme*, Kahire 1422/2001, s. 668.

ŞEVKET TOPAL

REŞÂD

(bk. RÜŞD).

REŞAD

(bk. MEHMED V).

REŞEHÂT

(رشحات)

Fahreddin Ali Safî'nin
(ö. 939/1532)

Nakşibendî şeyhlerinin
biyografisine dair Farsça eseri.

Tam adı *Reşehât-ı 'Aynü'l-hayât*'tır. Hüseyin Vâiz-i Kâşîfî'nin oğlu olan müellif eserin mukaddimesinde, 889 (1484) ve 893 (1488) yıllarında şeyhi Ubeydullah Ahrâr'ın sohbetlerine katılarak duyduklarını not ettiğini, 909'da (1503) bu bilgileri Nakşibendiyye'ye mensup diğer şeyhlerden duyduğu ve güvenilir eserlerden derlediği bilgilerle beraber kitap haline getirdiğini, asıl amacının Ubeydullah Ahrâr'ın hayatını ve menkıbelerini anlatmak olduğunu, esere verdiği "Reşehât" adının eserin tamamlandığı 909 (1503) yılıyla ilginç bir şekilde örtüştüğünü ifade eder.

Mukaddimeden sonra bir makale, üç bölüm (maksad) ve bir hâtıme şeklinde düzenlenen eserin yarıdan fazlasını oluşturan makale kısmında Yûsuf el-Hemedânî'den itibaren doksanın üzerinde Nakşibendiyye ricâlinin hayat hikâyeleri ve görüşlerine yer verilmiş, Abdülhâlik-ı Gucdüvânî'ye ayrılan sayfalarda Nakşibendiyye'nin on bir temel prensibi de açıklanmıştır. Birinci bölüm Ubeydullah Ahrâr'ın soyu ve yakınlarıyla birlikte hayatını, ikinci bölüm hikmetli sözlerini, üçüncü bölüm kerametlerini ve bu kerametleri nakleden çocuklarıyla önde gelen müridlerinin isimlerini ihtiva etmektedir. Hâtımede Ubeydullah Ahrâr'ın vefatı anlatılmıştır. Eserde önemli görüşlerin aktarıldığı bölümler "reşha" başlığıyla diğerlerinden ayrılmış, yer yer bazı tasavvufî terimler "kâşife" başlığı altında ele alınmıştır.

Müellif eserinde, görüştüğü ve sohbetlerine katıldığı kimselerden bizzat dinlediklerini kaydetmekle birlikte Muhammed Pârsâ'nın *Mağâmât-ı Hâce 'Alâ'üddîn 'Attâr*'ı, Ebû'l-Kâsım Muhammed Buhârî'nin *Risâle-i Bahâ'iyye*'si, Mevlânâ Şehâbeddin'in *Mağâmât-ı Emîr Kûlâlî*, Muhammed Kâdî Semerkandî'nin *Silsiletü'l-'ârifîn ve tezkiyetü's-sıddîkîn*'i, Mîr Abdülevvel'in *Mesmû'ât*'ı, Abdurrahman-ı Câmî'nin *Nefeâtü'l-üns*'ü gibi kaynaklardan da yararlanmış. Bu bakımdan eser, XVI. yüzyıl öncesi Nakşibendî tarih ve kültürünü yansıtan güvenilir kaynaklardan biri durumundadır. Kitapta bazı hatalara da rastlanmaktadır. Meselâ Ahmed Yesevî'nin halifelerinden Hakîm Süleyman Ata, Hakîm Ata ve Süleyman Ata diye iki ayrı

şahıs gibi tanıtılmış, Alâeddin Attâr'ın Bahâeddin Nakşibend'in damadı olduğu (doğrusu Alâeddin Attâr'ın oğlu Hasan Attâr) söylenmiştir (*Reşehât*, I, 140, 163; M. Tâhir Hârizmî, vr. 126^a). Birçok yazma nüshası bulunan eserin Taşkent'teki Şarkiyat Enstitüsü Kütüphanesi'nde mevcut (nr. 5418) 946 (1539) tarihli nüshası günümüze ulaşan en eski nüshalarından biridir. Birkaç defa basılan kitabın (Leknev 1890; Taşkent 1329/1911) ilmi neşrini Ali Asgar Muîniyân gerçekleştirmiştir (I-II, Tahran 1977).

Eseri Muhammed Hüseyin b. Muhammed Hâdî eş-Şîrâzî *Tavzihu'r-Reşehât* adıyla Farsça olarak şerhetmiştir. Ayrıca Şeyh Celâl el-Vâiz'in *Şerh-i Ba'z-ı Kelimât-ı Reşehât* adlı bir kitap yazdığı belirtilmektedir (M. Hâşim-i Kîşmî, *Nesemât*, s. 154). Muhyî-i Gülşenî, eserin bazı bölümlerini özetleyip bazı bölümlerine ilâveler yaparak 977 (1569) yılında *Zencîr-i Zeheb* adıyla Türkçe'ye tercüme etmiştir. *Reşehât-ı Muhyî* adıyla da bilinen bu çevirinin bizzat mütercim tarafından yazılan bir nüshası Yapı ve Kredi Bankası Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (nr. 302). İkinci Türkçe tercüme İbn Muhammed Şerîf el-Abbâsî tarafından 993 (1585) yılında yapılmıştır. Birkaç defa basılan bu tercümenin (Bulak 1256; İstanbul 1269, 1279, 1291) bazı kısımları *Zübdetü'r-Reşehât* adıyla

özetlenmiş (Süleymaniye Ktp., Lâleli, nr. 1372, vr. 24^a-74^b; Hacı Mahmud Efendi, nr. 4615, vr. 1^b-98^b), ayrıca Necip Fazıl Kısakürek tarafından özetlenip sadeleştirilerek *Reşahat Can Damlaları* adıyla yayımlanmıştır (İstanbul 1971). Eserin sadeleştirilmiş bir yayımı daha bulunmaktadır (*Reşehât: Hayat Pınarından Can Damlaları*, haz. Mustafa Özsaray, İstanbul 2005). Eseri Molla Hüdâbergan Çagatay Türkçesi'ne çevirmiştir. Bu çevirinin bir nüshası Taşkent Özbekistan Fenler Akademisi Şarkiyat Enstitüsü Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (nr. 632). Kitabın Ârif Çelebi tarafından Türkçe'ye tercüme edildiği belirtilmişse de (Pertsch, s. 30-31) bu muhtemelen Ârifî diye de bilinen İbn Muhammed Şerîf el-Abbâsî'nin tercümesidir. *Reşehât* iki defa Arapça'ya çevrilmiştir. Tâceddin b. Zekerîyyâ en-Nakşibendî'nin *Ta'rîbü'r-Reşehât* adıyla 1029'da (1620) yaptığı ilk tercümeyi (Süleymaniye Ktp., Murad Buhârî, nr. 170, vr. 1^b-205^b; Nuruosmaniye Ktp., nr. 2344, vr. 1^b-146^b), Muhammed Hâşim-i Kîşmî yanlışlıkla Tâceddin'in müridi Ahmed Allân'a nisbet etmiştir. Muhammed Murâd Remzî'ye ait diğer tercüme basılmıştır (Mekke 1307). Eser Muhtar Holland tarafından *Beads of Dew from the Source of Life* adıyla İngilizce'ye çevrilmiştir (Fort Lauderdale 2001).

Reşehât'a iki de zeyil yazılmıştır. Bunlardan ilki, Muhammed Hâşim-i Kîşmî'nin *Nesemâtü'l-kuds min hadâ'îkî'l-üns* adlı Farsça eseri olup Mahbûb Hasan Vâsîfî tarafından Urduca'ya çevrilmiş (Siyâlkût 1990), Münîr-i Cehân Melik eser üzerinde bir doktora çalışması yapmıştır (1375 hş./1996, Tahran Üniversitesi). Diğer zeyil Muhammed Murâd Remzî'nin *Nefâ'isü's-sânihât fi tezyîli'l-bâkıyâtî's-şâlihât* adlı Arapça eseridir ve aynı müellifin *Reşehât* tercümesi kenarında basılmıştır (Mekke 1307, s. 2-260). Remzî'nin bu zeylini Yahyâ Ma'rîfet 1912'de *Haytû's-sübühât fi tanzîmi bakıyyeti'r-Reşehât* adıyla Farsça'ya çevirmiştir (Mehînduht Mu'temedî, s. 462).

BİBLİYOGRAFYA :

Fahreddin Safî, *Reşehât-ı 'Aynü'l-hayât* (nşr. Ali Asgar Muîniyân), Tahran 1977, I, 140, 163; M. Tâhir Hârizmî, *Silsile-i Nakşibendiyye*, Özbekistan Fenler Akademisi Şarkiyat Enstitüsü Ktp., nr. 69, vr. 126^a, 157^b-158^b; M. Hâşim-i Kîşmî, *Zübdetü'l-Makâmât*, Süleymaniye Ktp., Pertevniyal, nr. 406, vr. 39^b; a.mlf., *Nesemâtü'l-kuds min hadâ'îkî'l-üns* (nşr. Münîr-i Cihân Melik, doktora tezi, 1375 hş./1996), Tahran Üniversitesi, s. 154; *Keşfü'z-zunûn*, I, 903-904; Harîrîzâde, *Tibyân*, I, vr. 197; W. Pertsch, *Die Handschriften-Verzeichnisse der Königlichen Bibliothek zu Berlin: Verzeichniss der Türkischen Handschriften*, Berlin 1889, s. 30-31; A. A. Semenov, *Sobranie Vostochnih Rukopisei Akademii Nauk Uzbekskoi SSR*, Taşkent 1955, III, 339-340; Urunbaeva-L. M. Epifanovoi, *Sobranie Vostochnih Rukopisei Akademii Nauk Uzbekskoi SSR*, Taşkent 1971, IX, 44-45; Storey, *Persian Literature*, I/2, s. 962-966, 989-990; Mehînduht Mu'temedî, *Mevlânâ Hâlid Nakşibendî ve Peyrevân-ı Tarikat-ı Ü*, Tahran 1368 hş./1989, s. 16-17, 417, 462; Butros Abu Manneh, "A Note on Rashahât-ı 'Ain al-Hayat in the Nineteenth Century", *Naqshbandis in Western and Central Asia* (ed. Elisabeth Özdalga), İstanbul 1999, s. 61-66; *Catalogue of the Arabic and Persian Manuscripts in the Khuda Bakhsh Oriental Public Library*, Patna 1993, VIII, 26-27; Ârif Nevşâhî, "Nesemâtü'l-kuds min hadâ'îkî'l-üns", *Dânişnâme-i Edebi Fârsî* (nşr. Hasan Enûşe), Tahran 1378 hş., III, 1049-1050; Necdet Tosun, *Bahâeddin Nakşibend: Hayatı, Görüşleri, Tarikatı*, İstanbul 2002, s. 156-158, 242-243; H. Beveridge, "The Rashahat-i-'ain-al-hayat", *JRAS* (1916), s. 59-75; Tahsin Yazıcı, "Safî", *İA*, X, 61-62; W. L. Hanaway, "Şafî", *EI²* (İng.), VIII, 800-801.

NECDET TOSUN

REŞEN

(رشن)

Receb, şâban ve ramazan aylarının kısaltmasından oluşan ve kapikülüne üç ayda bir verilen maaşın (mevâcib) söz konusu zaman dilimine işaret eden bir mali terim (bk. MEVÂCİB).

Reşehât in
İbn Muhammed
Şerîf el-Abbâsî
tarafından
yapılan
tercümesinin
ilk sayfası
(İstanbul 1291)

